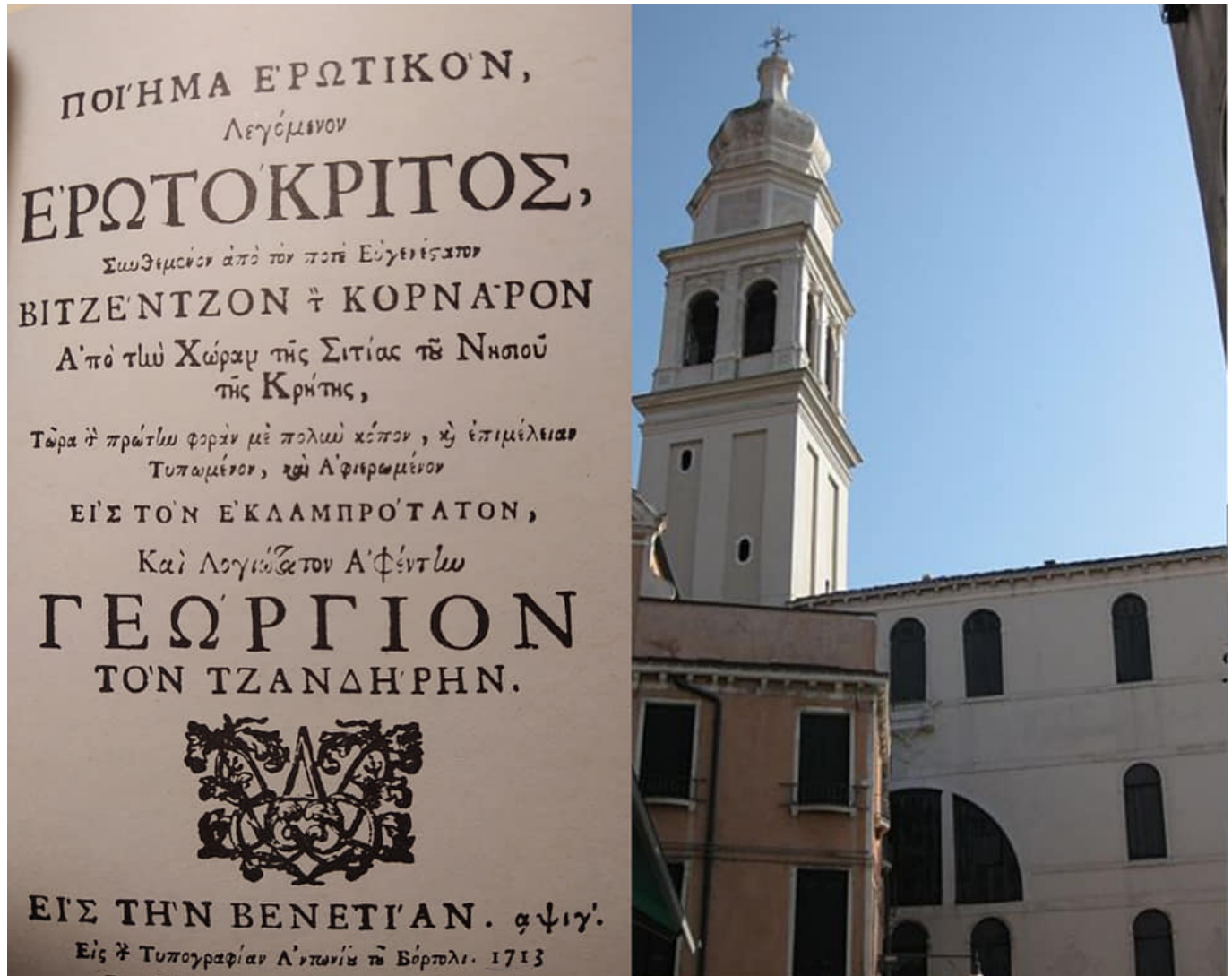

Ο Ερωτόκριτος και η Ελληνική Κοινότητα της Βενετίας

/ [Ομογένεια](#)

Ο Ερωτόκριτος είναι ένα επικό-ιπποτικό ποίημα της Κρήτης του 17ου αιώνα, που τότε βρισκόταν επί ενετικής κυριαρχίας. ένα από τα αριστουργήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας σε μια δεινότατη συγκυρία για τα ελληνικά γράμματα.

Μετά την άλωση της Κρήτης από τους Τούρκους το 1669, αυτό το αδημοσίευτο ακόμη ποίημα μεταφέρθηκε από τους Κρήτες πρόσφυγες στη Βενετία, το τυπογραφικό και πολιτιστικό κέντρο του εξόριστου ελληνικού Γένους. Η πρώτη έκδοση του Ερωτοκρίτου χρονολογείται από το 1713, τυπωμένο από τον Antonio Bortoli, φίλο των Ελλήνων της Βενετίας, γεγονός που μαρτυρείται από την

προμετωπίδα του βιβλίου, που αφιερώνεται «Εις τον Εκλαμπρότατον και Λογιότατον Αφέντην, Γιώργιον τον Τζανδήρην. Ευπρέπεια των Ρωμαίων*, εδώ, εις την Βασιλεύουσαν Βενετία, στον οποίον ο “Πάνσεπτος τούτος ναός του κλεινού [τ]ου Γένους” και οι άλλες Αδελφότητες αυτής της “Θεοσώστου Πόλεως” οφείλουν ευγνωμοσύνη».

Εννοείτε πως εδώ ο Βόρτολι αναφέρεται στον Ναό του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων και στην Ελληνική Αδελφότητα.

Αλλά ποιος ήταν τέλος πάντων αυτός ο Γεώργιος Τζανδήρης;

Ο Γεώργιος Τζανδήρης, μέλος της Ελληνικής Αδελφότητας (1676-1728), διετέλεσε πρόεδρος της (“Guardian Grande”) το 1705 και το 1713. Ήταν ένας πλούσιος Κερκυραίος ευγενής γεννημένος στη Βενετία και λόγιος.

Σύμφωνα με το πιστοποιητικό βάπτισής του, γραμμένο στα ελληνικά, γεννήθηκε το 1661 και ήταν γιος του Εμμανουήλ και της Σοφίας Τογία, από την Κέρκυρα. Ανάδοχός του ήταν ο αρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας ** και λόγιος συγγραφέας Γεράσιμος Βλάχος, από του οποίου ο Ζανδήρης (έτσι αναφέρεται στην βιβλιογραφία) θα γίνει αργότερα θεράπων γιατρός. Τον βρίσκουμε φοιτητή στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, όπου σπουδάζει ιατρική και φιλοσοφία: “Zandiri Giorgio del Mano da Corfu”.

Εγγράφηκε στην Ελληνική Κοινότητα της Βενετίας το 1676.

Στο βιβλίο μελών είναι ο μόνος που αποκαλείται “Eccellenza”.

Τη στιγμή της εκτύπωσης του Ερωτοκρίτου ο Ζανδήρης διατελούσε τη δεύτερη και τελευταία θητεία του ως πρόεδρος.

Ο Ζανδήρης, ωστόσο, έγινε πιο γνωστός για το γεγονός ότι κάποια στιγμή στράφηκε κατά της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας, ιδρύοντας, με τη βοήθεια του φιλενοτικού Μητροπολίτου Φιλαδελφείας εν Βενετία, Μελετίου Τυπάλδου, την Ελληνική Καθολική Αδελφότητα του Αγίου Σπυρίδωνα, στη γειτονική περιοχή της ενορίας του Sant’Antonin, όπου μόνο μια ξεθωριασμένη επιγραφή μαρτυρεί το πέραςμα του.

Σήμερα αυτή η Ουνιτική αδελφότητα, η οποία προσπάθησε ανεπιτυχώς να διασπάσει τους Ορθόδοξους Έλληνες της Βενετίας και να τους υπάγει στον Πάπα Ρώμης, δεν υπάρχει πια, εφόσον καταργήθηκε το 1810, επί Ναπολέοντα.

Ο δέκατος όγδοος αιώνας θα είναι ένας αιώνας συρρίκνωσης για την ελληνική κοινότητα, τόσο λόγω της θρησκευτικής έριδας μεταξύ των μελών της όσο και λόγω της οικονομικής παρακμής της Βενετίας και της ίδρυσης του αντίπαλου

αυστριακού λιμανιού της Τεργέστης, που προσέλκυσε τους νέους Έλληνες μετανάστες.

Η απaráμιλλη συνεισφορά της Ελληνικής Κοινότητας της Βενετίας στη διατήρηση της φλόγας, του “Ανέσπερου Φωτός” του ελληνικού πολιτισμού, επιβεβαιώνεται για άλλη μια φορά και μάλιστα για ένα τυπογραφικό επιχείρημα κοσμικό, μη θρησκευτικού χαρακτήρα, σε μια από τις πιο σκοτεινότερες περιόδους στην ιστορία του πολιτισμού μας.

➔ Για τη βιβλιογραφία, δείτε τον τόμο 13 των Θησαυρισμάτων, 1976, “Η Κερκυραϊκή οικογένεια των Ζανδήρη στη Βενετία”. Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών σπουδών.

* Εδώ είναι εμφανής η προσπάθεια του Bortoli, μεγάλου γνώστη και του αρχαίου, και του νεότερου ελληνικού πολιτισμού, να διαλαλήσει τη σύνδεση των Ελλήνων της Βενετίας με την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Βυζαντίου: από τη χρήση του προσδιορισμού “Ρωμαίοι”, που τότε χρησιμοποιούνταν ως απόλυτο συνώνυμο των τύπων “Έλλην” και “Γραικός”, όπως μαρτυρεί το λεξικό του Βλάχου, και αποτελεί την ιστορικό αυτοπροσδιορισμό των υπηκόων του Βυζαντίου και των περισσότερων Ελλήνων μέχρι πρόσφατα, ως την παρουσίαση της Βενετίας σαν Νέα Βασιλεύουσα, λέξη που στον ελληνικό κόσμο όριζε πάντα την Κωνσταντινούπολη.

** Όπως είναι γνωστό, οι Ορθόδοξοι Αρχιεπίσκοποι Φιλαδελφείας (πόλη της Μικράς Ασίας) έδρευαν στη Βενετία και εξαρτώνταν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Ωστόσο, ήταν ο ελληνικός πληθυσμός της πόλης, συσπειρωμένος γύρω από την Κοινότητά του, που τους ανακήρυττε με ψηφοφορία.

ρίζουσιν ἀνάμεσα τῶν ἄλλων ὁ πάνσεπτος τοῦτος Ναὸς τοῦ κλεινοῦ σου
Γένους καὶ ἄλλες Ἐκκλησίαι καὶ Πνευματικὲς Ἀδελφότητες ταύτης τῆς
Θεοσωστικῆς Πόλεως, τῶν ὁποίων τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις ὡς ἀγροπνος
Ἐπιστάτης καὶ ἐπιμελῆς Προεστῶς συχνὰ ἐκυβέρνησες μὲ πλήρῃ
τούτων ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἰδίαν ἐξοδὸν τῶν ὑπαρχόντων σου
καὶ ἀρκετὰ τὸ δοκιμάζουσι τὰ πτωχὰ Ὁρφανοτροφεῖα καὶ Ξενοδο-
χεῖα, ὅπου εἰς μεγάλην τὴν βοήθειαν σὲ ἐκλέξασιν ὁμοῦ μὲ καὶ ἄλ-
λους ἐλεήμονας καὶ πλουσιοδόρους Ἀρχοντας διὰ παντοτινὸν Κυ-
βερνήτην. Ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα τὰ Θεάρεστα ἔργα καὶ κατορθώματα,
ὅπου ἐξ ἀνάγκης γίνονται κοινὰ καὶ δημόσια ἔμπροσθεν τῶν ὁμμα-
τιῶν μας εἰς παράδειγμα καὶ μίμησιν τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ τὰ κατ' ἰ-
δίαν καὶ μυστικά, ὅπου γίνονται καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὴν ἐλεήμονα χεῖρα
σου καὶ ἀπ' ὅλον τὸν εὐλογημένον σου Οἶκον, τίς δύναται νὰ τὰ ἀνα-
φέρει; Τούτα μόνον εἶναι γνωστὰ εἰς τὸν ἀλάθητον τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν,
ὁ ὁποῖος ὡς μισθαποδότης ἀγκαλὰ νὰ σοῦ φυλάγῃ τελείαν τὴν ἀνταπό-
δοσιν εἰς τὴν Βασιλείαν του, ὁμοῦ καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ὥσάν καὶ εἰς
τὴν θάλασσαν, προχέει μὲ λαμπρὰν τύχην πλημμύραν δώρων καὶ ἀγα-
θῶν εἰς ὅλα σου τὰ καλὰ καὶ ὑπάρχοντα, καὶ σὲ ἡξίωσε νὰ χαίρεσαι καὶ
πρὶν γήρως τὴν εὐλογίαν τῶσων ἐναρέτων καὶ πεπαιδευμένων Τέκτων,
ὅπου διὰ παρηγορίαν τῶν Γονέων φαίνονται ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω
τῆς τραπέζης. Ἦθελα εἰπεῖ καὶ περισσότερα, ἀλλὰ τίς ἢ χρεῖα νὰ περισ-
σολογήῃ ἐκεῖ ὅπου τὰ πράγματα εἶναι εἰς ὅλους φανερά πλὴν παρὰ τὸν
Ἦμον; Ἦ φρόνησις καὶ μετριοφροσύνη τῆς Ἐκλαμπρότητός σου, ὅπου
θέλει καλύτερα νὰ κἀν ἔργα ἀξιέπαινα, παρὰ ν' ἀκούῃ λόγια ἐπαίνου
διὰ τὰ ἔργα της, ἃς ἀποδεχθῇ εἰς τούτην τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ Βιβλίου
καὶ τὴν ταπεινὴν ἀφιέρωσιν τῆς Εὐλαβείας μου, ἀποβλέποντας ὅχι εἰς
τὴν μικρότητα τοῦ δώρου, ἀλλὰ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς προθυμίας καὶ τῆς
εὐγνωμοσύνης μου, ἣ ὁποία μὲ ἀναγκάζει νὰ κράζωμαι εἰς ὅλην μου
τὴν ζοὴν καθὼς ἀναλλοιώτως ἐδῶ ἐπογράφωμαι

Τῆς Ἐκλαμπρότητός σου

Εὐλαβὴς καὶ ἐπόχρεως δοῦλος
Ἀντώνιος ὁ Βόρτολιν.

ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΕ
ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΕ ΑΦΕΝΤΗ

Οἱ ἄπειρες ἐνεργεσίαι, ὅπου εἰς διαφόρους καιροὺς ἔλαβα ἀπὸ τὴν Ἐκλαμπρότητά σου, καὶ τὰ ἀναρίθμητα χρεῖα, ὅπου ἔχω πρὸς τοιοῦτον μέγιστον Εὐεργέτην, μοῦ ἔδωκαν πολλὰς φορές αἰτίαν νὰ διαλογίζωμαι εἰς τὴν τρόπον δευτηθῇ ἤθελα νὰ ἀποδώσω μικρὸν σημεῖον εὐχαριστίας εἰς τὴν μεγαλοφυλίαν σου καὶ νὰ φανερώσω εἰς τὸν Κόσμον τὴν ἄκραν Εὐγνωμοσύνην μου. Ἐτυχὲν εἰς τοῦτο νὰ βαλθῇ εἰς τοὺς Τύπους μου τὸ παρὸν Ποίημα τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ νομίζοντας ἀρμόδιον τὴν εὐκαιρίαν νὰ πληρώσω τὸν πόθον μου ἠθέλησα νὰ τὸ ἀφιερῶσω εἰς τὸ ἔνδοξον Ὄνομά σου, ὃχι μόνον εἰς μαρτυρίαν τῆς Εὐλαβείας μου πρὸς ἑστέρα καὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ χρέους μου, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εὐτυχίσω τὴν Τυπογραφίαν μου μὲ τὴν προστασίαν τοιοῦτον ἀνδρός, ὅπου τὴν σήμερον ἔδω εἰς τὴν Βασιλεύουσαν Βενετίαν εἶναι εὐπρέπεια τῶν Ρωμαίων. Δὲν μὲ ἀφίρει εἰς τοῦτο νὰ ψεύδωμαι ἢ κοινὴ Φήμη, ἢ ὁποία μὲ τὰ ἑκατὸν τῆς στόματα πανταχοῦ κηρύσσει τὲς ἀρετὰς καὶ τὲς χάριτες, ὅπου στολίζουν τὴν ψυχὴν σου καὶ ὅπου γνωρίζονται φανερὰ ἀπὸ ὅσους ἔχουσι τὴν τύχην τῆς ἀποκτήσεως τῆς καθαρᾶς φιλίας καὶ ἀδόλου ἀγάπης σου καὶ τῆς χρησίμου σου συναστροφῆς καὶ ὑπερασπίσεως. Τέτοιον σὲ ἔκαμεν ἡ ἀφθοροπάροχος Φύσις, ἀπὸ τῆς ὁποίας πατροπαράδοτον ἔλαβες τὴν Εὐσέβειαν, τὴν Εὐσπλαγγίαν, τὴν Ἐλεημοσύνην καὶ τέτοιον σὲ ἰδρυεὶν ἡ ἄοκνος σπουδὴ καὶ ἡ μάθησις, διὰ μέσον τῆς ὁποίας πλουτίζοντας τὸν νοῦν σου μὲ διάφορες Ἐπιστῆμες, ἔφθασες εἰς τὴν ἐπεροχὴν τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἱατρικῆς Ἀξίας, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἀσκήσιν ἐν πρώτοις εὐδοκιμεῖς. Καὶ τίς δὲν θαυμάζει τὴν σύνεσιν καὶ σοφίαν σου, ὃχι μόνον εἰς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀντίληψιν καὶ συμβουλὴν ἐκείνων, ὅπου πολιτικὰς ὑποθέσεις ἐπιχειροῦνται; Καὶ τίς δὲν ἡξεύρει τὴν μεγάλην τιμὴν, ὅπου ἔχει τὸ Ὄνομά σου, ἐπειδὴ σὲ ἑκατέστησεν ἕνα ἀπὸ τοὺς πρώτους τῶν Πραγματευντῶν εἰς τοῦτον τὸν πλουσιοπάροχον Φόρον, ὅθεν εἰς ἐσὲν ἠληθεύει καὶ τὸ «Καῖσαρ ἐν ἀμφοτέροις»; Πόσος δὲ νὰ εἶναι ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος ζῆλος σου καὶ τὸ εὐσπλαγγνὸν καὶ ἐλεημονητικὸν τῆς καρδίας σου, πολλὰ καλὰ τὸ γνω-